

Ekklesia Breda 2 september 2018 - Viering bij de opening van het nieuwe seizoen
Gelezen: uit Exodus 3 en 20 uit de voorstelling 'Mozes' van Helmert Woudenberg.
Toespraak Franck Ploum

1.

De vraag naar God is zo oud als de mensheid. Aanvankelijk nog als verklaring van wat de mens zelf niet kon verklaren: donder en bliksem, dag en nacht, natuurgeweld, ze werden toegeschreven aan de goden. Hun daden waren willekeur waarvan de mens een speelbal was. Die goden moesten ook tevreden worden gesteld met offers, aandacht, aanbidding en meer. En als je geluk had dan waren de goden je goedgezind en ontving je voorspoed. Later gingen goden een rol spelen in de vormgeving van de samenleving, in literatuur, in verdeling van macht.

Koningen en keizers namen een goddelijke status aan: de mens achtte zich aan God gelijk, of minstens toch een afgezand van de goden. Zo liet Domitianus, Romeins keizer in de tweede helft van de eerste eeuw, zich aanspreken met de titel 'Dominus Deus' – Heer en God – en dat liet hij ook op de keizerlijke munt zetten. Nu is het ook in onze tijd niet vreemd om mensen, voetballers en zo, een bijna goddelijke status toe te kennen, maar om het van jezelf te zeggen is weer een ander verhaal, dat zullen niet veel mensen doen. Misschien Donald Trump? Sinds deze week weten we in elk geval dat het dankzij hem is dat Amerika nog bestaat en niet in een spiraal van geweld en burgeroorlog verkeerd. Dat zal gebeuren wanneer hij de tussentijdse verkiezingen verliest. Aldus hijzelf. We zijn gewaarschuwd.

2

Het bijbels verhaal plaatst tegenover dat veelgodendom, de Ene, de betrouwbare, niet een God van willekeur. Een God met vele namen, maar consistent in handelen: bevrijdend, rechtvaardig, lankmoedig en trouw. Wat overigens niet wil zeggen dat met de komst van de zogenoemde monotheïstische godsdiensten – de godsdiensten die slechts één God kennen – alle andere goden als sneeuw voor de zon verdwenen. Zeker niet, ook niet onder hen die aanhanger werden van een van die godsdiensten. Het verhaal van Abraham en Izaäk is niet voor niets in de bijbel terecht gekomen. Het refereert aan de kindoffers die ook onder joden nog lang in gebruik waren. Zelfs tot in de vroeg Romeinse tijd. Het verhaal laat nogmaals weten dat dat niet meet hoeft, moet, mag.

Een mooi voorbeeld daarvan gaf ooit Mario Coolen, theoloog werkzaam voor Solidaridad. Hij werkte 25 jaar in Guatemala onder de inheemse bevolking. Ze worden ook wel de mensen van mais genoemd. In hun scheppingsverhaal wordt de mens niet uit aarde, maar uit mais gemaakt. De doden worden dan ook begraven langs de maisvelden, want dat brengt goede oogst. In hun oorspronkelijke religie speelde die mais een centrale rol en er waren ook allerlei poppetjes van mais die vereerd werden. Veel inheemse bewoners werden christen, of voorouders werden honderden jaren geleden gedwongen christen. En die mais verering die mocht natuurlijk niet meer. Maar nu na meer dan 500 jaar christendom is het nog steeds onderdeel van de religieuze beleving van christenen in Guatemala. Zo ook tijdens de Katholieke processie met Maria Tenhemelopneming. Dan trekken ze met een groot houten Mariabeeld door de straten, maar zo vertelde Maria Coolen, wat de plaatselijke priester niet wist, was dat onder de jurk van Maria, in het houten beeld een luikje was gemaakt en daarin stopten ze hun maispoppetjes. Ze liepen dus eigenlijk met hun maisgoden door de straten.

3.

Nu kent latijns-Amerika natuurlijk een totaal andere geloofsbeleving dan wij hier in het Westen van Europa. Bij ons is spreken over God, f het nu is in oude overgeleverde gebruiken of in nieuwe taal, toch vooral en vaak en steeds meer verwarring op. Beelden en begrippen, vooronderstellingen en vooroordelen buitelen over elkaar heen. Ieder zijn of haar God om zich tegen te verzetten, tegen af te zetten, om te aanbidden of te vervloeken. Niets zo verwarrend als het woord *god*. Zeker wanneer het woord ingevuld en omlijst wordt met beelden en eigenschappen, dan wordt het voor de ene groep een burcht van zekerheid en voor vele anderen een verhaal ver weg, een onoverbrugbare kloof tussen henzelf en wat anderen *god* noemen.

Bestaat God, in de zin zoals een mens, een plant, een dier, een huis bestaat? In de bijbel vertellen mensen over hun ervaringen, hun innerlijke strijd, of hun vriendschap met God. En wie die ervaringen kan delen zal de vraag positief beantwoorden. Maar wie afstand, weerstand, onoverbrugbaarheid ervaart tussen zichzelf en wat anderen *god* noemen die komt waarschijnlijk tot een andere conclusie.

Hoewel beelden en eigenschappen verbonden met het woord *god* – zeker wanneer deze afkomstig zijn vanuit instituties – steeds meer verwarring oproepen, lijkt de wens, de hoop, het verlangen naar het bestaan van *god* onuitroeibaar. Mensen van de 21^e eeuw die wij zijn, hebben - wanneer het over *god* gaat - nog maar weinig ruimte voor onomstotelijk zeker weten, of de rotsvaste almacht, maar tegelijkertijd willen we ook de zoektocht en het geloof niet opgeven.

4.

In deze zoektocht zijn we echter eerder op zoek naar beleving of ervaringen dan naar kennis. Hoe manifesteert God zich in ons leven? Wie of wat is fundament van mijn bestaan? Wie of wat draagt mij? Deze en nog veel meer vragen blijven met ons meegaan, zoals ze ook meedingen met de generaties voor ons. Verschil is alleen dat we ons niet veel meer gelegen laten liggen aan dichtgetimmerde antwoorden van instituties. We hoeven geen groot theologisch concept, geen meta-verhaal. We zoeken naar God verbonden met wat we als mens op microniveau ervaren of meemaken.

Levensvragen, levenservaring, het leven zelf maakt het onmogelijk om het beeld van de rotsvaste Almacht overeind te houden. We hebben de vastomlijnde kaders dan ook opengebroken en rotsvast geloof in goddelijke almacht of alwetendheid, of alomtegenwoordigheid, heeft plaatsgemaakt in stamelende woorden als liefde, licht, kracht, bron, alles in allen. Dat is niets nieuws, veel van de woorden die verbonden worden met God hebben oude, vaak zelfs Bijbelse, wortels. In het bijbels verhaal vinden we vele namen voor God, van tastbaar tot abstract: bron, licht, adem, vuur, moeder, vader, onnoembare, allerhoogste, vriend, bron.

In de bijbel zelf ligt de openheid voor alle beelden en benamingen die mensen vanuit hun eigen ervaring aan god willen toekennen.

Maar datzelfde geldt niet voor de eigenschappen van God, daarin is het bijbelse verhaal consistent. Het gaat steeds weer om de God die zich laat kennen als 'Ik Ben'. Ik ben de Ene, Ik ben die komt bevrijden, Ik ben die opkomt voor de zwaksten, aan de kant staat van de slachtoffers van welk regime of welk ideaal dan ook. De God die ons vraagt solidair te zijn, lief te hebben en in ons streven naar een ideale en gezonde samenleving oog en oor, aandacht en ruimte te hebben voor wie dreigen buiten de boot te vallen.

Namen voor God, die voortkomen uit onze eigen ervaringen van Gods aanwezigheid of juist Gods afwezigheid in ons leven zijn er voldoende, maar wie of wat die God is, daarin is het verhaal helder.

5.

We hebben behoefte aan woorden, beelden, symbolen die verbeelden wat onuitspreekbaar is: het bestaan van God. Soms, in tijden van nood, worden onuitroeibare beelden geactiveerd, maar veel vaker zijn we op zoek naar de juiste woorden. Los van alle beelden, woorden en symbolen, is het van belang dat je met elkaar afsprekt wat het uitgangspunt van denken is. Binnen de context van deze Ekklesia is dat de afdalende god van de bijbel, die alles is wat in onze wereld niet met het beeld van god verbonden wordt. Die bedoelen we wanneer we hier 'god' zeggen. *Die Ene, die in ons is en buiten ons. In mij en in de ander, tegenover mij. Die de een is en de ander. (Helmert Woudenberg)*

Ook voor deze Ekklesia is het altijd weer de uitdaging om dat wat je met elkaar afsprekt niet te laten verstenen, maar te laten functioneren als een ruimte van denken en beleven.

Zeg amen - Dat het zo moge zijn